

ספר שופטים פרקי שמשון - פרקים יג-טז

נושא	פרק	תכנים מרכזיים	נקודות והצעות להוראה
<p>פרקי שמשון (8)</p>	<p>צו הנזירות</p>	<p>א: פתיחה: המשעבד - פלשתים, אורך השעבוד – 40 שנה</p> <p>ב-ז: ההתגלות הראשונה וצו הנזירות: הורי שמשון: מנוח- "מִצְרָעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי"; אשת מנוח - "עֵקֶרָה וְלֹא יֵלְדָה"; התגלות המלאך אל האשה, והציווי להישמר מיין - "וְאַל תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָר.."; בשורת ההריון ולידת הבן, אשר יהיה "נָזִיר אֱלֹקִים..מן-הבֶּטֶן", "וּמִוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֵאשׁוֹ", ובשורת ייעודו – "וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים"; אשת מנוח מספרת לבעלה את דבר ההתגלות ואת דברי המלאך.</p> <p>ח-יד: ההתגלות השניה: מנוח מתפלל לשובו של המלאך על מנת שישמע גם הוא "מֵה' יְהוָה מִשְׁפָּט הַנֶּעַר וּמַעֲשָׂהוּ"; המלאך חוזר על האזהרה כיצד צריכה האשה לנהוג - "מִפֶּל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶל הָאִשָּׁה תִשָּׁמַר.. כֹּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיהָ תִשָּׁמַר".</p> <p>טו – כג: הסתלקות המלאך. מנוח מבקש להכיר תודה למבשר ולחלוק לכבוד למבשר, תחילה – "נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְדִי עֲזִים", המלאך מסרב ומציע "וְאִם תַּעֲשֶׂה עֵלֶה, לֵה' תַּעֲלֶנָּה", המלאך מסרב גם לבקשת מנוח לומר את שמו; מנוח מעלה אמנם את המנחה לה' "עַל הַצֹּר" ובשעת ההקרבה נעלם המלאך בלהב אש, רק "אֵז יָדַע מְנוּחַ כִּי-מִלֶּאךָ ה' הוּא".</p> <p>כד-כה: לידת שמשון וצמיחתו הרחנית: "וַיִּגְדַּל הַנֶּעַר", "וַיִּבְרָכֵהוּ ה'" "וַתִּחַל רֹחַ ה' לְפָעֻמוֹ".</p>	<p>הפלשתים הם שבטים חזקים מאד שישבו באזור החוף הדרומי של ארץ ישראל. בין עריהם המרכזיות – גת ועקרון בשפלת יהודה, וכן ערי הנמל - אשדוד, אשקלון, עזה. הכתוב מתאר כי לאט לאט גברה השפעתם ושליטתם על ישראל עד מצב של שעבוד מלא באזור שפלת יהודה, ואף מחוצה לו</p> <p>"ארבעים שנה" במסגרת הפתיח ללימוד נחזור לטבלה המרכזת ונכתוב את נתוני הפתיחה של הפרק: <u>המשעבד</u> – פלשתים, <u>זמן השעבוד</u> – ארבעים שנה. זהו פרק זמן ארוך מאד של שעבוד. פרק זמן כזה יכול לייצר התרגלות למצב, ואכן נוכל לראות בהמשך סימנים רבים לכך שבני ישראל קיבלו את החסות הפלישתית כמציאות חיים טבעית. יתכן וחלק מהתלמידים אף ישימו לב להעדרה של זעקה וצעקה אל ה' בפסוקים שלנו (בניגוד לתבנית החוזרת בספר, השווה לדוגמה למעשה יפתח (פרק י' פסוק י'). גם העדר הצעקה מוסבר על ידי השקיעה האיטית של העם למציאות של חוסר עצמאות, אליה התרגלו.</p> <p>וְהִיא אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה שמות מקומות כיום נקראים על שם מאורעות מפרקנו כמו: צרעה, אשתאל, צומת שמשון, עין הקורא (גם היישוב צלפון נקרא על פי המדרש המציע שזהו שם אמו של שמשון). ככלל, בפרקי שמשון נזכרים מקומות רבים בארץ ישראל, ונשתמש במפה כדי לזהותם ולקשר בין בתנ"ך לחיינו כיום בארץ ישראל.</p> <p>"וְאַל תֹּאכְלִי כֹל טֶמֶא" לדעת חז"ל "נזיר שמשון אסור רק בשני דברים: תספורת ויין, אך מותר ליטמא למתים" (בבלי, נזיר, ד. ועל כן פירשו כאן: "כל טֶמֶא - דברים האסורים בנזיר" (תערובת שלך ענבים, בבלי, סוטה ט:). או: בשר מבע"ח טמאים.</p> <p>כדאי לומר לתלמידים כי בספר במדבר, בפרק ו', מלמדת התורה על "תורת הנזיר" – דיניו של אדם המבקש לייחד את עצמו והתנהגותו לשם שמים. לשיקול דעת המורה – לבקש מהתלמידים להתבונן בפסוקים בתורה ולגלות במה שונה כאן ההקדשה לנזירות: בספר במדבר האדם מקבל על עצמו נזירות "אִישׁ או אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנָזֵר נָזִיר לְהִזִּיר לַה'" ואילו כאן המלאך מצווה על האם לקבל עליה מנהגי נזירות בתקופת ההריון, לפי שבנה מוקדש כבר בשעת ההריון. שמשון הוא נזיר מיוחד, "נזיר מבטן".</p> <p>"וַתִּחַל רֹחַ ה' לְפָעֻמוֹ" לדברי הרמב"ם הוא רוח גבורה להצלת ישראל: "..תחילת מעלות הנבואה שילווה את האדם עזר אלוהי יעוררו ויזרזו לעשות טובה גדולה בעלת ערך, כגון הצלת קבוצת חסידים מידי קבוצת רשעים..זוהי נקרא רוח ה'..זו היא דרגת כל שופטי ישראל..ונתבאר זה בפירוט במקצת השופטים והמלכים וותהי על יפתח רוח" ואמר בשמשון ותצלח עליו רוח ה'" (רמב"ם, מו"נ חלק ב' פרק מה)</p> <p>את הפסוק האחרון או שני האחרונים, אפשר לקרוא יחד בקול, זוהי הזדמנות להזכיר את ההפטרות</p>

הנקראות בשבת לאחר הקריאה בתורה. הפרק שלנו הוא כמובן ההפטרה של...פרשת נשא אשר בו מופיעה פרשת הנזיר.		
--	--	--

שמשון ופלטשים, הקדמה כללית:

שמשון איננו שופט רגיל, לא בדרך פעולתו ולא בצורת העימות שלו עם הפלשתים.

על דרך פעולתו - כתב רמב"ן בפירושו לספר בראשית על הפסוק: "יהי דן נחש עלי דרך" (מט, יז) - "ודימה שמשון לנחש, בעבור שלא היה שמשון בא על אויביו במלחמה כשאר השופטים או המלכים, רק הוא לבדו יוצא עליהם כמו צפעוני היוצא ממאורתו על הולכי דרך...". שמשון - אינו פועל עם הציבור, ואינו עומד בראש כח צבאי, אלא מתאנה ומתעלל בפלשתים בפעולות נקודתיות ובאופן אישי. גם סיום

דרכו, ותוקף ישועתו - אינם דומים לשופטים שקדמו לו. שמשון אמנם "שפט את ישראֵל עֶשְׂרִים שָׁנָה", שומר על עם ישראל וכבוד ישראל ונוקם נקמתם מיד פלשתים, ועם זאת, סופו שנפל ביד פלשתים,

ולא נשתחררו ישראל מהשעבוד להם, וכדברי רמב"ן "...לא היה בכל שופטי ישראל מי שנפל ביד אויביו זולתי שמשון" (שם, יח).

המתמיה מכל הוא אופן ההתקשרות המוזרה של שמשון עם בנות פלשתים, מה שאיננו מתיישב עם דמות השופט בישראל:

הלא מחד, שמשון הוא נזיר הא-להים אשר הוקדש מרחם על ידי מלאך ה', והקב"ה פועל ישועות גדולות על ידו. בפרק י"ג נאמר עליו "וַתִּחַל רוּחַ ה' לְפַעְמוֹ" ובהמשך נאמר שלש פעמים "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'". שמשון הוא גם הקורא הגדול אל ה', ופעמיים הוא נושא תפילה גדולה לישועתו: בפעם הראשונה ב"עין הקורא" - "וַיִּקְרָא אֵל ה' וַיֹּאמֶר אֵתָּה נִתְּתָ בְיָד עֲבָדְךָ אֶת הַתְּשׁוּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אָמוּת בְּצִמָּא?!". (טו, יח) ובפעם השנייה בשעת מותו - "וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֵל ה' וַיֹּאמֶר ה' הֲאֵ-לֵהִים זָכְרָנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אֲךָ הַפַּעַם הַזֶּה הֲאֵ-לֵהִים!". (טז, כח)

ומאידך, עיסוקיו וקשריו עם בנות פלשתים - "וַיֵּרָא אִשָּׁה בְּתַמְנֵתָהּ מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים" (יב, א) "וַיֵּלֶךְ שְׁמִשׁוֹן עִזְתָּהּ וַיֵּרָא שָׁם אִשָּׁה זֹנָה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ" (טז, א) ולבסוף - מעשה דלילה "וַיְהִי אַחֲרָי כִּן וַיִּצְהַב אִשָּׁה בְּנַחַל שָׂרָק וְשָׁמָּה, דְּלִילָה" (טז, ד)

גם במדרשי חז"ל מופיעים פנים לכאן ולכאן. ישנם מדרשים המורים על מעלתו, באחריותו ופעולתו להצלת כלל ישראל, וכן על ההשגחה המלווה אותו: "אמר רבי חמא בר' חנינא: חלה נבואתו של יעקב אבינו, דכתיב "יהי דן נחש עלי דרך", "לפעמו במחנה דן - אמר רבי יצחק דבי רבי אמי: מלמד, שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג" - כפעמון, (בבלי, סוטה ט): וכן: " שמשון.. מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל" (שם); מאידך, כבר במשנה נאמר שמשון נענש על מעשיו: "שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר: ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו" (מסכת סוטה פרק א משנה ח), ורבותינו האמוראים מביאים דעות שונות היכן היתה "תחילת קלקולו" - בתמנתה, או בעזה.

נמצא, אם כן, שהלימוד על דמותו של שמשון מזמן שאלות הנוגעות ליחס בין שני פנים אלו בדמותו. נציע כאן שני מקורות בעקבות גדולי ישראל:

הרמב"ם כותב על נשות שמשון כי הוא "גייר ונשא", אולם למפרע התברר כי הגיור לא נעשה בכוננת אמת וכי "הוכיח סופן על תחילתן שהן עובדות עכו"ם, ואלו דבריו: "אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת...או שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה...אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלין אותן.. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, שמא מן הפחד חזרו.. שמא בשביל המלכות והטובה חזרו.. ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר (טובת הנאה) ולא על פי ב"ד גיירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין, ועוד שהוכיח סופן על תחילתן שהן עובדות עכו"ם..". (רמב"ם, משנה תורה, ספר הקדושה - הלכות איסורי ביאה פרק יג, הלכה יד)

הרד"ק כותב כי מלכתחילה היתה כוונתו של שמשון לקשור קשרי חיתון עם פלשתים כדי למצוא עלילות ולהתאנות להם, כדברי הכתוב בפרק יב: "פי מה' היא פי תאָנָה הוא מְבַקֵּשׁ מִפְּלִשְׁתִּים", אך התערותו בפלשתים הכשילתו לבסוף, ואלו דבריו: "ותימה איך נטמא, מי שציוה עליו הבורא להיות קדושתו מבטן, בבנות פלשתים? ונראה שגייר כל הנשים שלקח, כי חלילה שופט ישראל יעבר על לאו לא תתחתן עם החמור ומביא האדם לידי כפירה, ולא נמצא שנענש על כך, והיה זה מה' שינקם מפלשתים, אבל לא הושיעם תשועה שלמה שהדור לא היה ראוי. ובתחלה היתה כוונתו בבנות פלשתים לטובה, למצוא עלילות לנקום בהם, ואחר כך גברה תאוותו והפסיד כוונתו הטובה בתאוותו הבהמית שנתערבה בה, ולכן נענש שנקרו עיניו" (רד"ק, שופטים יג, ד). הסבר זה גם משקף את דמותו של שמשון - כדמות הדור. עם ישראל כולו שקוע בקשריו עם הפלשתים, נגרר אחר תרבותם, ולפיכך נופל לבסוף בידם, כנגד רצונו וטבעו הפנימי.

<p>א-ד: שמשון רואה "אשה בתמנתה מבנות פלשתים", בקשתו מאביו ומאמו - "ועתה קח אותה לי לאשה"; אביו ואמו מתנגדים לקחת אשה שלא מעם ישראל; הסבר הכתוב לפשר מעשה שמשון - "כי מה' היא כי תאנה הוא מבקש מפלשתים" ("ה' נתן זאת בלבב... כי בדבר זה יהיה הוא מבקש מפלשתים עלילה להרוג בהם" - מצודת דוד)</p> <p>ה-ט: מפלת האריה: בדרך לתמנתה נתקל שמשון ב"כפיר אריות שאג לקראתו", והמעשה המופלא - "ותצלח עליו רוח ה' וישפעהו קשטע הגדי ומאומה אין בידו"; כעבור שנה כאשר שמשון חוזר לקחת את ארוסתו לאשה הוא סר "לראות את מפלת האריה" ורואה מראה מופלא: "והנה עדת דבורים בגוית האריה ודבש"; שמשון מביא מהדבש להוריו לאכול, אך איננו מספר להם "כי מגוית האריה רדה הדבש".</p>	<p>מפלת האריה</p>
<p>י-כ: החידה במשתה הנישואין משתתפים 30 "מרעים"; איתור תנאי החידה: אם "הגד תגידו" (יפתרו) את החידה עד סוף 7 ימי המשתה - "ונתתי לכם שלשים סדינים, ושלשים חלפת בגדים" ואם "לא תוכלו להגיד לי" אז ונתתם אתם לי שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדים; לשון החידה - "מהאכל - יצא מאכל, ומעז - יצא מתוק"; (יש לקרוא את המילה מהאכל במלרע במשמעות חיה האוכלת, ולא במלרע במשמעות דבר מאכל) הרעים אינם יודעים לפתור את החידה ומאיימים על אשת שמשון "פתי את אישך ונגד לנו את-החידה פן נשרף אותך ואת-בית אביך"; האשה מציקה לשמשון "והי ביזום השביעי ונגד לה כי</p>	<p>החידה</p>
<p>"ותצלח עליו רוח ה' וישפעהו קשטע הגדי" פסוק זה מלמד על מקור כוחו של שמשון. שמשון איננו בריון, ואיננו "הרקולס". לחלק מדעות חז"ל אף היה חיגר בשתי רגליו. שמשון זוכה בזמנים מסוימים לרוח ה', רוח גבורה מיוחדת. יש לקרוא ולהבליט פסוק זה (בקריאה קולית, או בשלט כתוב), הביטוי "ותצלח עליו רוח ה'" יחזור פעם נוספת בפרקנו (פס' יט), בפרק טו (פס' יד), ובאופן אחר בתפילתו האחרונה של שמשון בבית דגון - "זכרני נא וזכרני נא" (טז, כח). בכל פעם נדגיש פסוק זה, ואפשר גם להמחזיז מה היה קורה לאדם רגיל במציאויות אלו.</p> <p>"ולא הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה" 1. פסוק זה תמוה, שהרי קודם לכן נאמר "ונרד שמשון ואביו ואמו" כיצד זה יתכן, שההורים לא שמו לב לעובדה שאריה מתנפל עליהם? תשובת רד"ק היא: "אולי הוא הולך בדרך לפני אביו ואמו מרחוק והכפיר בא לקראתו ואביו ואמו לא ראוהו...", והמלבי"ם כתב על פי חז"ל: "ויבוא עד כרמי תמנתה: היו אז ימי בכורי ענבים, ובבואם במשעול הכרמים עיקם שמשון את הדרך (שהיה חיר, והדרך עברה בכרמים) כדאמרין "סחור סחור אמרינן לנזירא" (לך סביב ואל תבוא בכרם, פן ישכח ויאכל). 2. מדוע לא גילה הדבר לאביו ולאמו? ישנם ביאורים שונים, ובמצודת דוד פירש: "על כי לא היה נחשב בעיניו לגודל גבורה להתהלל בדבר".</p> <p>"וישב מימים לקחתה" "מימים" - כעבור שנה. בימי קדם היה אדם מארש אשה, ואז היו קובעים זמן לכניסת האשה לבית בעלה. הירידה הראשונה לתמנתה היתה עם אביו ועם אמו, וכעבור שנה חזר שמשון בגפו, לקחת את אשתו. אז סר לראות את המקום בו היכה את האריה אשתקד.</p> <p>"וישענהו" - קריעה לשנים, "כשסע הגדי" - ללא מאמץ מיוחד, "ומאומה אין בידו" - ללא חרב או אבן. זהו פלא שאין כדוגמתו. כיום, משתמשים במילה לשסע, כגון "לשסע את דבריו" (לגזור אותם לשנים).</p> <p>מלקקים דבש שמשון נהנה מאד מהדבש "ונרדהו אל פפיו וילך הלוך ואלל", ונתן גם להוריו "ויפתן להם ויאכלו". אפשר להביא לכיתה...דבש וליהנות ממנו עם תלמיד הכיתה.</p>	<p>תמנתה בוערת אשקלון סוערת.. זעמם של רעי שמשון מתפרץ בדבריהם אל אשת שמשון: "הלךשנו קראתם לנו? הלא?!" כלומר: "וכי הוזמנו למסיבה זו על מנת ליטול את כספנו?" לרושש אותנו? הם מופתעים מתעוזתו של איש יהודה שמתחתן בהם וחד להם חידות. הפתרון שלהם למצב הוא "לשבור את כללי המשחק" ולגייס את האשה, באיומים, לפעול לטובת "בני עמה". מהר התברר שגם פתרון זה לא כל כך יעיל. גם שמשון "שבר את כללי המשחק" והלך להביא את החליפות משווקי אשקלון... מה שמתחיל כאירוע בין-אישי במסיבה, הופך למתח קשה על רקע לאומי.</p> <p>זוהי ה"תואנה" הראשונה שמשון מתאנה לפלשתים, והיא מהווה נקודת ציון ביחסי ישראל-פלשתים. מאורע זה הותר בודאי רושם עז על אנשי תמנתה. שמשון איננו מתנהג כמשועבד, אלא מהתל בפלשתים. זוהי הזדמנות טובה להשתמש בכלי של כתיבה, כמו: "חדשות תמנתה", "פלישתון היום", "מבזק" מצולם, ולתאר את המעשה מזוית ראייה חדשותית, ובאמצעות ראיונות עם בני המקום, ועם אנשים שהשתתפו במסיבה. תיעוד מוצלח יהיה כזה המשתמש בפרטים מהפסוקים, וממחיש את גודל ההלם וההפתעה</p>

<p>הַצִּיקְתָּהּ: וַתַּגֵּד הַחִידָה לְבְנֵי עַמָּהּ".</p> <p>טז-כ: פתרון החידה ונקמת שמשון הרעים פותרים את החידה - "מה מתוק מדבש, ומה עז מארי"; נקמת שמשון – "וַתַּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַיִּגְדֵּד אֶשְׁקֶלֶן וַיִּךְ מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת חֲלִיצוֹתָם, וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה"; שמשון עוזב את תמנתה אל בית אביו והאשה אותה ארש ניתנת "לְמַרְעָהּוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ" - לאחד מהחברים שסעדו עימו במשתה.</p>		
<p>א-ב: זמן רב לאחר ימי המשתה מבקש שמשון לבוא אל אשתו "בִּימֵי קְצִיר-חֲטִים"; אבי האשה מגלה לשמשון כי נתן את האשה למרעהו; בתגובה וכןקמה לוכד שמשון שלש מאות שועלים, וקושר אותם "זָנַב אֶל זָנַב", "וַיִּשָּׂם לְפִיד אֶחָד בֵּין שְׁנֵי הַזָּנָבוֹת בְּתֹנֶךְ"; שדות הפלשתים וכרמי הזיתים עולים באש.</p> <p>ו-ח: הפלשתים מצדיקים מטילים את האחריות על חתנו התמני .. "חַתַּן הַתַּמְנִי כִּי לָקַח אֶת אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהּ" ועל כן תוקפים את בית "התמני" לנקום בו, ולהביא להפסקת מעשי שמשון - "וַיַּעֲלוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָהּ וְאֶת אֲבִיהָ בְּאֵשׁ"; שמשון מעניש את הפלשתים על ששרפו את בית התמני ומכה את פלשתים "שׁוֹק עַל יָרֵךְ מִכָּה גְדוֹלָה".</p>	<p>מעשה השועלים</p>	
<p>שהותירה התנהגותו הבלתי צפויה של ה"יהודי מצרעה".</p> <p>אשקלון ההפתעה לא פסחה גם על עיר הנמל אשקלון, וזו הזדמנות מצוינת להתוודע אליה. ניתן להיעזר ב: "טיפטיל" בגן לאומי אשקלון של רשות הטבע והגנים</p> <p>"עם עקש – תתפתל!" חוסר הגינותם של הפלשתים בא לידי ביטוי באיומים על אשת שמשון, ולאחר מכן בהעברת האשה לאחד מחבריו. בכך משיב להם שמשון כגמולם, מידה כנגד מידה.</p> <p>"מעז - יצא מתוק!" זהו ביטוי בלשון העברית המדוברת, הלקוח מפרקנו, ומשמעותו הידועה – גם מקושי ותקלה יכול לצמוח דבר חיובי. ניתן לשוחח על כך ואף להביא דוגמה או שתיים מפי התלמידים.</p>	<p>"נְקִיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים כִּי עָשָׂה אֲנִי עִמָּם רָעָה" (ג) שמשון רואה במעשה אבי הנערה מעשה נבלה שמצדיק להיפרע ממנו ומבני עמו. זוהי חברה שבה אפשר להפר הסכמים ולהחליף אשת איש לאחר. נימוק אפשרי נוסף הוא שמשון מבין שהם פגעו בו לא כסכסוך אישי, אלא בגלל שהוא יהודי. ומכיוון שזהו סכסוך לאומי הוא מעניש את כל הפלשתים.</p> <p>"בימי קציר חטים" בשעת הקציר, חלק מהחיטה בקמותיה בשדה, וחלק אסוף בערמות (גדיש). האש ששילח שמשון כילתה חטים ועצי זית - "וַיִּשְׁלַח בְּקִמּוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיִּבְעַר מִגְדִּישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כָּרֶם זֵית" "זָנַב אֶל-זָנַב" אפשר לשאול: מדוע קשר שמשון זנב אל זנב ו"לפיד בתוך", ולא קשר לפיד לכל זנב שועל? התשובה, כנראה, שהשועל המבוהל היה בורח הרחק מהמקום, ורק כאשר השועלים קשורים זה לזה ומושכים לכיוונים שונים, אז ההתרוצצות נשארת בשטח הנתון של שדות הפלשתים. כמו כן, שמשון גם "חסך" 150 לפידים (150=2:300)</p> <p>שועלי שמשון רבות מיחידות צה"ל בחרו להם שמות על שם דמויות ומאורעות בתנ"ך (גדעון, ברק, נחשון ועוד). אלו הרשימו אותם, נתנו להם השראה, וחיברו אותם למקורות העבר. בראשית שנות המדינה הקימה חטיבת גבעתי יחידת סיור מיוחדת. קצין החינוך של החטיבה, אבא קובנר, בחר ליחידת הג'יפים המיוחדת את השם "שועלי שמשון", ואף כתב על כך שיר קצר – "שועליו של שמשון", שהיה המנון היחידה. חטיבת גבעתי פועלת בדרום ולפיכך בחרו שם מתוך המסופר בתנ"ך על איזור הדרום. שנים מאוחר יותר, בשנת תשמ"ו, הוקמה יחידה מיוחדת להילחם כנגד הטרור ברצועת עזה. יחידה זו נקראה "שמשון", ולצד השם - הפסוק: "וַיַּךְ שִׁמְשׁוֹן אֶת הַפְּלִשְׁתִּים שׁוֹק עַל יָרֵךְ". (בסמל היחידה מופיע שמשון הממוטט את עמודי בית דגון, כנאמר בפרק טז).</p> <p>לברר את מעשי שמשון מן הסתם תעלה שאלה מרכזית בפסוקים: אם שמשון כועס על לקיחת אשתו ובשל כך שורף את שדות פלשתים, הלא היה צריך לשמוח בתגובת הפלשתים אשר הצדיקו אותו ועלו לשרוף את בית התמני! ומדוע הוא נוקם גם בהם? את התשובה נותן רש"י לפסוק ז: "אם תעשון כזאת..רגילין אתם בכך, לתת אשתו של זה לזה", כלומר: ברגע שהפלשתים "מודים" שהמעשה שעשו לשמשון לא הגון, ברגע זה חרצו את גורלם, שהרי התמני לא עשה מעשה חריג אלא התנהג על פי מה שהיה מקובל במקום. איש לא חשב להתנגד למעשה או לברק אותו לפני שריפת השדות. כיון שהפסוקים</p>	

	<p>קשים, המורה יתונך אותם לאור רש"י, ולא ינסה לדקדק עם התלמידים בכל מילות הפסוק.</p> <p>"שוק על ירך" הוא ביטוי בלשון העברית גם כיום (בדומה ל"מעז יצא מתוק"). משמעו של הביטוי – מכה מוחלטת וניצחת, ואפשר להסתפק בביאור זה, כפי שהתבטאו כך בלשון העם. על פרטי הביטוי נאמרו פירושים שונים: "פרשים (המשתמשים בשעת הרכיבה בירך) עם רגליים (הרצים בשוקיהם)" או: "דרך הנסים (על סוס או רגלית) שנהפכים בנפילתם" או: הכאה גדולה, אבר אחר אבר.</p> <p>הבטאון היומי אפשר להמשיך את משימות הכתיבה על פעולתו של שמשון מזויות ראייה של יושבי הארץ, של יהודים ושל הפלשתים. ניתן גם להוסיף ציורים, איורים או תמונות ולהרכיב "בטאון אישי" המסכם את פרקי שמשון. המורה יכוון את התלמיד לא רק לתאר אלא בסוף הנושא גם מה למדנו מסיפור הענין בכתובים. בדף הראשון נכתוב את הפסוק החוזר "ותצלח עליו רוח ה'" והתלמיד יוסיף כותרת משנית, וציור.</p>
<p>ט-י: התארגנות הפלשתים למלחמה ביהודה – "וַיַּעֲלוּ פְּלִשְׁתִּים וַיַּחֲנוּ בַיהוּדָה וַיִּנְטְשׁוּ בְלַחִי"; תמיהת אנשי יהודה לנוכח שינוי המצב – "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יְהוּדָה: לָמָּה עָלִיתֶם עָלֵינוּ??"; איתור תשובת הפלשתים – "לֹאֲסוֹר אֶת שְׁמִשׁוֹן עָלֵינוּ!" "לַעֲשׂוֹת לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ!"</p> <p>יא-יד: ההסגרה – אל מקום מושבו של שמשון יורדים "שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים (!) אִישׁ" מאנשי יהודה וטוענים כלפיו כי הוא מסכן אותם במעשיו; איתור טענתם – "הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי מַשְׁלִים בָּנוּ פְּלִשְׁתִּים וְגַם זֹאת עָשִׂיתָ לָנוּ"? ותשובת שמשון – "כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי כֵן עָשִׂיתִי לָהֶם"; אנשי יהודה אינם מקבלים את תשובת שמשון, ומבקשים לאסרו (כדי להסגירו לידי פלשתים); תגובת שמשון ובקשתו – "הַשְּׁבַע לִי פֶן תִּפְגְּעוּן בִּי אֲנִי"; כלומר: "אמסור עצמי בידכם, אך השבעו לי על הדבר, שרק תאסרו אותי, ולא תפגעו בי אתם" (מצודת דוד); אנשי יהודה מסכימים לדבריו, אוסרים אותו "בְּשָׁנִים עֶבְתִּים חֲדָשִׁים" ומעלים אותו ממקום מושבו ב"סלע עיטם" אל "רמת לחי", שם ממתינים לו הפלשתים, ועם הגיעו "הֲרִיעוּ לְקִרְאָתוֹ".</p> <p>יד-יט: לחי החמור – שמשון בא לעומת הפלשתים המריעים, "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'"; האופן המיוחד שבו מכה שמשון את פלשתים – באמצעות לסת חמור שנקרית לידיה הוא מכה אלף</p>	<p>הסגרת שמשון</p>

ההסגרה על ידי אנשי יהודה מלמדת על חולשתם וכניעתם בפני פלישתים. הפלשתים מאיימים על אנשי יהודה, והם פונים אליו שיפסיק את תעלוליו (אמו של שמשון היא משבט יהודה) כדי שהפלשתים לא יפגעו בהם בחזרה. שמשון איננו מתווכח איתם או מוכיח אותם על מצבם זה ואף מסכים להסגרה, אלא רק מבקש שלא יפגעו בו הם עצמם. שמשון סומך על הקב"ה שכאשר יעמוד מול פלישתים, יוכל להם.

"שנים עבתיים חדשים" (יג) אפשר להמחיש זאת על ידי הבאת חבל לכיתה. שמשון לא נכבל בחבל, אלא ב"חבל עבות", שהוא חבל עב השזור מכמה חבלים. שמשון לא נכבל בחבל אחד, אלא בשנים, ולא בחבלים ישנים או משומשים, שאולי נשחקו מעט, אלא ב"שנים עבתיים חדשים". אל מול הפסוק הזה מומחש היטב הפסוק הבא (יד) "וַתְּהִינָה הָעֵבְתִּים אֲשֶׁר עַל-זְרוּעוֹתָיו כְּפִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּעָרוֹ בְּאֵשׁ וַיִּמְסוּ אֶסְרוּ מֵעַל יָדָיו". שעה שצלחה עליו רוח ה', נעשו כל הכבלים הללו כאין ואפס, כלום.

השבעו לי פן תפגעון בי 1. אפשר לסדר את הדו-שיח בין אנשי יהודה לשמשון (פס' יא-ג): שלש הפניות של אנשי יהודה ושתיה התגובות של שמשון, ולדון בכך. 2. מדוע צריך שמשון להשביע את זקני יהודה שלא יפגעו בו? הלא כוחו עצום?! התשובה היא שכנגד בני עמו אין לשמשון "רוח ה'" מיוחדת. שליחותו היא להושיע את עמו מיד פלשתים ורק כאשר הוא נוקם בפלשתים צולחת עליו "רוח ה'" המיוחדת. ללא רוח זו הוא כאחד האדם, ואיננו יכול להתגבר על אנשי ישראל.

משכרון נצחון למפלה מוחצת אפשר להמחזי בצורה כיתתית את עלייתו של שמשון אל "רמת לחי", מלואה בזקני יהודה. אט אט נחשפים המון הפלשתים לדמותו המגיחה במעלה ההר. הוא נראה אסור באזיקים, כנוע, ומובל על ידי אנשי יהודה. אז - "וּפְלִשְׁתִּים הֲרִיעוּ לְקִרְאָתוֹ". אפשר לדמיין את צווחות הנצחון ואת הקריאות כנגד שמשון. כאשר נמסו אסוריו ידיו של שמשון "כְּפִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּעָרוֹ בְּאֵשׁ" התחלפו בבת אחת הבעות הלעג במבטי תדהמה ופחד. זה הזמן להדגיש שבין שתי התמונות ישנן ארבע מילים חשובות מאד: "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'!". את המילים הללו אפשר לכתוב על שלט, ולהמחזי בשנית, כאשר נקודת המפנה הפעם תהיה הרמת השלט וקריאת המילים שבו.

בכלל, בכל מקום שבו שמשון הצליח, צריך להדגיש כי 'צלחה עליו רוח ה', בזכות שפועל למען עם ישראל

<p>לוחמים פלשתיים ; על מעשה פלא זה קורא שמשון: "בלחי החמור חמור חמורתים!" (ר' הרחבה) "בלחי החמור הפיתי אלף איש!" תפילת שמשון: "אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדלה הזאת ועתה אמות בצמא ונפלת ביד הערלים!?" (פסי יח), והנס - בקיעת מעיין - "ויבקע א-להים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים וישת ותשב רוחו ויחי"; קריאת שם המקום על שם המאורעות – "עין הקורא אשר בלחי"</p>		
<p>(ולא כנקמה אישית) "בלחי החמור חמור חמורתים" חמור חמורתים" איננו כמובן "חמור גדול, טפס מטופש" .. כפי שמשמע בשפת הדיבור היום. יש מילים בתנ"ך שמובן שונה ממה שאנו מורגלים כיום, וזוהי הזדמנות להסביר זאת. המפרשים ביארו כי המילה "חמר" כאן משמשת במובן של: כמות גדולה, ערמה, כפי שלמדנו לדוגמה במכת הצפרדע: "ויצברו אתם חמרם חמרם ותבאש הארץ" (שמות יח), או במעשה השלז: "ויקם העם כל היום ההוא.. ויאספו את השלז הממעיט אסף עשרה חמרים.. (במדבר יא, לב). פירוש דברי שמשון הוא: "בלחי חמור אחד ערמתי ערמות ערמות. של פלשתיים... השימוש במילים בעלות שורש דומה בצמידות נקרא "לשון נופל על לשון", כמו: בראשית מט, יט, "גד גדוד וגדונו והוא יגד עקב". אפשר להוסיף דוגמה ממשפטים ידועים של משחקי מילים, כמו: "אשה נעלה נעלה נעלה נעלה את הדלת בפני בעלה". (לסיים דיון זה נעיר כי ב"דעת מקרא" ביאר אמנם את הביטוי "חמור חמורתים" כחמור קטן, לשון זלזול בדבר שבו הרג פלשתיים רבים)</p> <p>שיר הנצחון, ומחירו כשמשון שר שיר ניצחון: 'בלחי החמור... הכיתי אלף איש' הוא שוכח להזכיר את שם ה'. ולכן משלם מיד מחיר – הצימאון החזק. את הפתרון למצבו הוא מקבל כשהוא מזכיר שוב שם ה' בתפילתו. כל זיקה של שמשון לה' – נענית בהצלחה, וכאשר הוא שוכח מנין כוחו – הוא נופל.</p> <p>"המכתש אשר בלחי" רש"י והמצודות פירשו – גומת השן שבתוך לסת החמור, וב"דעת מקרא" פירש: גומה בסלע, או ערוץ באותו מקום הקרוי לחי. עין הקורא – מעיין שבקע מתוך צעקת ה"קורא" הלא הוא שמשון. כיום נקראת צומת הכניסה למתחם תעשייה שורק בשם "עין הקורא".</p>	<p>א-ג: בהיותו בעזה ראה שמשון "אשה זונה, ויבא אליה"; הפלשתיים שמפחדים להתעמת עם שמשון פנים אל פנים אורבים לו "כל-הלילה בשער העיר", בשקט, על מנת לתקוף אותו במפתיע ולהרגו בצאתו מהעיר עם אור הבקר; שמשון קם "בבחי הלילה", נושא איתו את שערי העיר ומציב אותם בהרי יהודה, אל מול חברון.</p>	<p>שערי עזה</p>
<p>"במה כחך גדול?" ניתן ללמוד את הנסיונות של דלילה להוציא משמשון את סוד כוחו בליווי טבלה כאשר התלמידים צריכים להשלים את העצות של שמשון, ומה עשה בכל פעם שעה שתקפו אותו:</p>	<p>ד - כב: שם האשה שמשון אוהב – דלילה; שרי ("סרני") פלשתיים מגיעים לדלילה ומבקשים ממנה לפתות את שמשון להסגיר את סוד כוחו, ובתמורה תקבל "אלף ומאה קסף" מכל אחד מהם; דלילה שואלת את שמשון פעם אחר פעם: "במה לךךך</p>	

"פּלשתיים עליך שמשון!"	
פעולת שמשון כנגד התחבולה	הצעת שמשון – כיצד להתיש אותו
"וַיִּנְתֵּק אֶת-הַיְתִירִים כַּאֲשֶׁר יָנְתֵק _____ בְּהִרְחוּ" (ט)	"אִם-יֵאָסְרֵנִי בְּ _____ אֲשֶׁר-לֹא-תִרְבֵּי" (ז)
" _____ " (ב)	אִם אֲסוּר יֵאָסְרוּנִי בְּעֵבְתִּים חֲדָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-נִעְשָׂה בָהֶם מְלֹאכָה (יא)
"וַיִּסַּע אֶת-הַיְתִיד הָאָרֶג וְאֶת-הַמַּסְכֵּת" (יד)	אִם _____ (ג)
"וַיִּסַּר כּוּחוֹ מֵעַלָיו" (טו)	"אִם _____ וְסָר מִמֶּנִּי כַחֲ" _____

או, לחילופין, להתאים פסוק לתמונות, לפי ארבע העצות:

שאלה מתבקשת היא מדוע נהג שמשון כפי שנהג, הלא ראה שדלילה מוסרת את דבריו לבני עמה, ומנסה להחלישו, ומדוע הסגיר את סוד כוחו? שמשון חפץ להיות עם דלילה, ובתחילה ניסה להתל בה, אך בסופו של דבר לא יכול לעמוד כנגדה. הכתוב מתאר כי דלילה "הציקה לו בדבריה קל-הימים ותאצוהו ותקצרו נפשו למות" (טז). קשריו של שמשון עם הפלשתים כבר אינם רק "לתואנה". הוא אחוז בהם באופן שכבר איננו יכול להשתחרר מהקשר עם דלילה, ופיו מסגיר את סוד כוחו.

שאלה נוספת היא כיצד ידעה דלילה שהפעם דיבר אמת? והתשובה – "וַתֵּרָא דְלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לְבוֹ" - ניכרים דברי אמת, יש משהו שניכר בביורו כשואמרים את האמת, ואפשר ללמד גם את הביטוי הזה כאן.

"נָזִיר אֱלֹהִים אָנִי מִבְּטָן אִמִּי" כדאי לחזור לפרק יג, ולראות את הדברים בבשורת המלאך לאם שמשון.

"וַיַּחַל שַׁעַר-רֵאשׁוֹ לְצַמַּח כַּאֲשֶׁר גָּלַח" זה סימן לחזרת הנזירות, אך הסיבה שכוחו של שמשון חזר אליו הייתה פנימית: תשובתו הרוחנית, מסירות הנפש לעם ישראל ותפילתו הגדולה לה' לנקום נקמת ישראל מיד פלשתים.

תפילת שמשון היא תפילה נואשת של לוחם בודד הנמצא מול אלפי אויבים, אין לו גיבוי של עמו, לעם אין מנהיגות ואין צבא. ניתן להשוות את מצבו של שמשון ואת תפילתו, למצבו הלאומי והצבאי היום, ולהתפעל מישועת ה' של ימינו.

"וַיְהִי הַמָּתִים אֲשֶׁר הָמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מְאֹד הַמִּית בְּחַיָּו" אפשר לחזור לפסוק כז ולנסות לעשות חשבון כמה אנשים היו בבית, כאשר על הגג לבד היו כ 3,000 איש. כמו כן לשים לב לכך ש"כל סרני פלשתים" היו נוכחים, ומן הסתם כל שדרת המנהיגים והנכבדים נטלו חלק במעמד זה.

הפלשתים נאספו כדי לשבח את דגון, וללעוג לשמשון, אך בסופו של יום חרב בית דגון כליל. חז"ל אומרים על סיום הפרק שלנו: "אמר רבי אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו".

גדול ובמה תאסר לענותך? בשלש הפעמים הראשונות תשובות אינה נכונה, ובכל פעם שדלילה צועקת "פּלשתיים עליך שמשון!" שמשון משתחרר בקלות מהנסיון לכבול אותו; בפעם הרביעית דלילה מרבה להציק לשמשון "ותאמר אליו איך תאמר אהבתיך ולבך אין אתי", "זה שלש פעמים התלת בי", "הציקה לו בדבריה קל-הימים ותאצוהו ותקצרו נפשו למות" (טו-טז); אז מגלה לה שמשון את סוד היותו "נזיר מבטן": "מורה לא עלה על-ראשי!".. "אם-גלחתי וסר ממני כחי וסליתי והייתי ככל-האדם"; ואמנם בפעם הזו רואה דלילה כי סר כוחו מעליו, ושמשון אינו יכול לפלשתים שבאו לאסרו – "ויאחזוהו פּלשתיים וינקרו את עינו ויורידו אותו עזתה ויאסרוהו בנחשתיים"

שמשון ודלילה

כג-כז: "שחוק שמשון" – בעת הזבח בבית דגון, אליל הפלשתים, מהללים הפלשתים את אלילם: וכי "נתן בידניו את שמשון אויבנו"; איתור הביטויים (פס' כד) כנגד שמשון המורים על גודל הסבל שהסב להם; כטוב ליבם מבקשים הפלשתים לבזות את שמשון וללעוג לו ולשם כך מביאים אותו לרחבת הבית "בין העמודים"; שמשון מבקש מהנער שינחה אותו להישען על עמודי הבית.

כח- תפילת שמשון לה' לזכות לרוח הגבורה פעם אחת נוספת: "ה' א-להים, זכרני נא וסזקני נא! אך הפעם הזו, הא-להים! ואנקמה נקם-אחת משתי עיני מפלשתיים!"

כט- שמשון לופת את שני העמודים, אחד בכל יד, וקורא: "תמות נפשי עם-פּלשתיים!" ומפיל את הבית על יושביו ויהיו המתים

מות שמשון

<p>כדרכנו, נחזור לטבלה המרכזית ונשלים פרטים ומסרים מפרקי שמשון, אם לא מילאנו עד כה: ביטויים מרכזיים בפסוקים, מעשים מיוחדים, שבטו של השופט, לכמה זמן שקטה הארץ, ומה למדנו מהדמות/מהמעשה. נשמע את תשובות התלמידים.</p>	<p>אֲשֶׁר הָמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הָמִית בְּחַיָּו ל- קבורת שמשון "בין צרעה ובין אשתאל בקבר מנוח אביו"</p>		
--	--	--	--